

Drinkwater versus sanitatie

Sanitatie is de rijzende ster van zowel de Nederlandse als de internationale watersector. Of, zoals kroonprins Willem-Alexander tijdens de viering van Wereldwaterdag in Rotterdam zei: "Sanitation scores!" In ontwikkelingslanden lijken sanitatieprojecten als paddestoelen uit de grond te schieten en ook de media storten zich massaal op een onderwerp dat volgens het Nederlandse woordenboek niet eens bestaat. Gaat die aandacht voor sanitaire voorzieningen niet ten koste van het thema dat sinds jaar en dag het belangrijkste aspect van ontwikkelingsprojecten is: drinkwater?

Drinkwater, als eerste levensbehoefte van de mens, is duidelijk een onderwerp dat nooit inboet aan belangrijkheid, zo blijkt uit gesprekken met verschillende waterexperts. "In de afgelopen drie jaar is het tempo waarin sanitatieprojecten worden uitgevoerd, flink verhoogd. Maar dat betekent niet dat we daardoor minder aandacht aan drinkwaterprojecten zijn gaan besteden", zegt Sjeff Ernes van Aqua for All. "In de praktijk gaan sanitatie en drinkwater nog lang niet gelijk op: sanitatie heeft nog steeds een flinke achterstand. Hoe meer schoon drinkwater we in de derde wereld produceren, des te groter het sanitatieprobleem. Al dat water moet immers ook weer op één of andere manier worden afgevoerd. En daar schort het in ontwikkelingslanden vaak nog aan. Tot op heden is er nog steeds geen goed alternatief gevonden voor riolering in de derde wereld. In de toekomst moeten we dan ook meer aandacht besteden aan geïntegreerde projecten, waarbij drinkwater en sanitatie elkaar aanvullen."

Kroonprins Willem-Alexander is het met de stelling van Ernes eens: "We hebben niet voor niks enorm ons best gedaan om drinkwater en sanitatie samen onder één millenniumdoel te laten vallen in plaats van ze apart te behandelen", vertelt hij desgevraagd. "Maar het is in de praktijk vaak wel moeilijk om beide onderdelen te integreren. Dat komt onder meer omdat ze in ontwikkelingslanden vaak onder verschillende instanties vallen."

Aqua for All

Aqua for All werkt volgens het 'toegevoegde waarde-principe' door kennis en geld uit de Nederlandse watersector toe te voegen aan programma's van derden in plaats van eigen programma's te ontwikkelen. Het programma van Aqua for All, met vooral aandacht voor rurale en semi-stedelijke ontwikkeling, wordt sterk gesteund door het ministerie van Buitenlandse Zaken, het Directoraat Generaal Ontwikkelingssamenwerking en de Directie Milieu en Water (onderdeel van Buitenlandse

Zaken) met een vijfjarig subsidieprogramma (TMF 2006-2010). Om in aanmerking (te blijven) komen voor subsidie, dient Aqua for All jaarlijks bij te houden in hoeverre zij tegemoet komt aan haar millenniumdoelstellingen voor drinkwater en sanitaire voorzieningen. De organisatie heeft zichzelf ten doel gesteld om jaarlijks 200.000 mensen van drinkwater te voorzien en 150.000 mensen toegang te geven tot goede sanitaire voorzieningen. In 2007 heeft Aqua for All 205.079 mensen toegang tot drinkwater weten te geven, maar bleef bij sanitatie steken op 47.636 mensen. Verder blijkt uit de voorlopige resultaten dat het aantal nieuw bereikte mensen met drinkwatervoorziening in 2007 minder is toegenomen dan in voorgaande jaren. Dat komt aan de ene kant doordat het aanbod afneemt van projecten waar met kleine investeringen grote aantallen worden bereikt en aan de andere kant doordat Aqua for All meer geld opzij probeert te zetten voor waterconservering en sanitatie. Met name op het gebied van waterconservering heeft

Water 'oogsten' in Indonesië

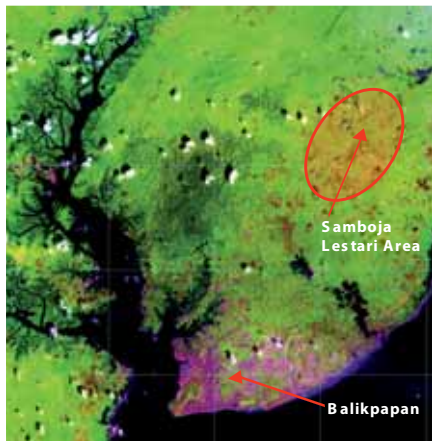
Eén van de drinkwaterprojecten die door Nederland wordt ondersteund, is een project voor de stad Balikpapan op Kalimantan, in het oosten van Indonesië. Het project omvat het 'oogsten' van water door middel van de aanleg van meren en het plaatsen van

dammen om het water in de veengrond van het oerwoud vast te houden. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft onlangs 20 miljoen euro toegekend aan dit project. Uitvoerder van het project is het bedrijf Ecosam, waarin de Stichting Bos en Tirta Drenthe (een dochter van Waterleiding Maatschappij Drenthe) hun expertise bundelen.

Een ander onderdeel van het drinkwaterproject is de bouw van een waterzuivering en de aanplant van bomen op de locatie Samboja Lestari, het transport van drinkwater naar Balikpapan en het opleiden van personeel dat de waterzuivering gaat bedienen. Door het water tegen een scherp tarief te leveren, ontstaat ruimte voor verbetering van de sanitaire voorzieningen

Door bomenaanplant op Samboja Lestari verandert het gebied weer in een oerwoud waar apen en andere dieren ongestoord kunnen leven (foto: WMD).

Aqua for All veel vooruitgang geboekt door 21.539 mensen te bereiken in 2007 tegen 4.108 in 2006. Hoewel het aantal sanitaire voorzieningen toeneemt, blijft het ten opzichte van andere waterthema's achterop lopen. Wel is in vergelijking met 2006 het aantal projecten met zowel een drinkwater- als een sanitatiecomponent verdubbeld (van 26 naar 51 procent).

Nederlandse overheid

Volgens de millenniumdoelstellingen moeten tussen 2000 en 2015 wereldwijd 1,1 miljard mensen toegang krijgen tot drinkwater en 1,6 miljard mensen tot sanitaire voorzieningen. De mate waarin deze doelstellingen worden gerealiseerd, wordt bijgehouden door het Joint Monitoring Program (JMP) van Unicef en de wereldgezondheidsorganisatie WHO (beide VN-organisaties). Op wereldschaal ligt de realisatie van de doelstelling voor drinkwater op schema, maar de realisatie met betrekking tot sanitaire voorzieningen blijft sterk achter. In Afrika geldt dat beide doelstellingen niet op tijd worden gehaald als geen extra inspanningen worden verricht.

Begin 2005 beloofde de toenmalige minister voor Ontwikkelingssamenwerking Agnes van Ardenne dat Nederland het komende decennium 50 miljoen mensen zou voorzien van veilig drinkwater en goede sanitaire voorzieningen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken houdt sindsdien bij hoe ver het is gevorderd met het realiseren van deze bijdrage aan de millenniumdoelstellingen. In februari rapporteerde het ministerie aan de Tweede Kamer dat momenteel drinkwatervoorzieningen voor 26,1 miljoen mensen en sanitaire voorzieningen voor 28,9 miljoen mensen worden gerealiseerd. Deze cijfers zijn gebaseerd op lopende projecten en overeenkomsten. Aanvullende toezeggingen en overeenkomsten voor de resterende 24,9 miljoen mensen voor drinkwater en 21,1 miljoen mensen voor sanitaire voorzieningen kunnen volgens het ministerie grotendeels vóór 2010 worden uitgevoerd. Tot nu heeft Nederland 827,8 miljoen euro geëncijmd aan deze gecombineerde millenniumdoelstelling.

In 18 landen, waarvan twaalf in Afrika, ondersteunt de Nederlandse overheid de aanleg van drinkwater- en sanitaire voorzieningen en irrigatiesystemen. In tien

landen, waarvan zes in Afrika, ondersteunt Nederland de ontwikkeling van de plannen voor geïntegreerd waterbeheer. Het gaat daarbij om duurzaam gebruik én beheer van de beschikbare waterbronnen. Volgens Peter de Vries van het cluster water (ministerie van Buitenlandse Zaken) heeft Nederland bewust gezocht naar mogelijkheden en partnerschappen om de drinkwater- en sanitatieprojecten meer met elkaar in balans te brengen. "We zijn ons zeer wel bewust dat elke liter drinkwater tevens een liter afvalwater oplevert. Daarom streeft Nederland naar zoveel mogelijk geïntegreerde en gezamenlijke ontwikkeling van drinkwater- en sanitaire voorzieningen. Wél financieren we grote losstaande sanitatieprogramma's, dus zonder drinkwateraspect, omdat in het verleden de nadruk is gelegd op drinkwatervoorziening en er in de meeste landen een achterstand bestaat met betrekking tot sanitaire voorzieningen."

Het Nederlandse programma voor veilig drinkwater en goede sanitatie richt zich op het realiseren van toegang tot eenvoudige duurzame basisvoorzieningen, zoals een waterput, waterkiosk of pitlatrine (gat in de grond met verstevigde wanden en een deksel) voor de doelgroep, maar bevat ook steeds vaker voorlichting over hygiëne en moderne latrinevarianten, zoals de VIP-latrine (ventilated improved pitlatrines). Hierbij zorgt een uitstekende ventilatiepijp dat vliegen op afstand blijven.

Om mee te mogen tellen als bijdrage aan de millenniumdoelstellingen, moeten de projecten voldoen aan de centrale criteria die zijn opgesteld door het Joint Monitoring Program. Zo wordt de doelgroep omschreven als 'armen die nog geen toegang tot goed drinkwater hebben en nog niet over verbeterde sanitaire voorzieningen beschikken' en moet een project minstens 20 liter water per persoon per dag produceren waarbij de waterbron zich op een loopafstand van minder dan één kilometer van de woning dient te bevinden.

Nederland voegt daar het criterium van duurzaamheid aan toe. "Het gaat er niet alleen om dat we in bijvoorbeeld 2009 een x aantal waterpompen gerealiseerd hebben, maar dat deze tien of 20 jaar later ook nog functioneren", aldus Peter de Vries. "De voorzieningen dienen duurzaam te zijn. Niet alleen in technisch opzicht, maar ook in economisch/financiële en in ecologische zin."

Bill Gates

Een heel andere soort bijdrage aan de millenniumdoelstellingen voor drinkwater en sanitatie wordt geleverd door het IRC International Water and Sanitation Centre in Delft. Het instituut heeft bijna tien miljoen dollar gekregen van de Bill & Melinda Gates Foundation voor onderzoek naar de exacte kosten voor het realiseren van schoon drinkwater en sanitatie in ontwikkelingslanden.

Met het project WASHCost zal het IRC en partners in vier landen, waaronder Burkina Faso en Ghana, vijf jaar lang werken aan het identificeren van de daadwerkelijke kosten van water-, sanitatie- en hygiënediensten

in rurale en semi-stedelijke gebieden. Ook zal binnen het onderzoek gekeken worden welke menselijke, sociale, economische en politieke factoren deze kosten beïnvloeden. Aan de hand van de resultaten zal voorspeld kunnen worden wat de onderzochte diensten zouden moeten kosten onder verschillende omstandigheden. Hierdoor kunnen fondsen efficiënter benut worden.

Mensenrecht

Nederland probeert niet alleen via financiële steun bij te dragen aan de millenniumdoelstellingen voor drinkwater en sanitatie. Op 3 maart kondigde minister Verhagen van Buitenlandse Zaken in zijn toespraak tot de mensenrechtenraad van de Verenigde Naties in Genève aan dat Nederland het recht op water als mensenrecht zal erkennen. Diverse hulporganisaties en de UNDP (ontwikkelingsorganisatie van de Verenigde Naties) lobbyen al jaren om water internationaal erkend te krijgen als mensenrecht.

Minister Verhagen riep op snel overeenstemming te bereiken over het recht op water. Ook gaf hij aan zich ernstig zorgen te maken over de afname van de beschikbaarheid van schoon drinkwater. "Vervuild drinkwater zal de komende jaren naar verwachting de belangrijkste oorzaak zijn van ziektes en sterfte", aldus minister Verhagen. "Het erkennen van het recht op water als mensenrecht zal het probleem van ziekte en sterfte niet oplossen, maar het kan een drukmiddel zijn om de toegang tot water voor de armen te verbeteren." Verhagen zal zijn best doen overheden van ontwikkelingslanden erop te wijzen dat ze er alles aan moeten doen om het recht van hun bevolking op water te realiseren.

Ook kroonprins Willem-Alexander gaf tijdens de viering van Wereldwaterdag op 20 maart in Genève aan dat hij de erkenning van water als mensenrecht erg belangrijk vindt: "Erkenning van het recht op water helpt, want dat zorgt ervoor dat inspanningen worden gericht op de armste en kwetsbaarste groepen, dat discriminatie en uitsluiting van bepaalde groepen worden aangepakt en dat mensen worden aangemoedigd hun rechten op te eisen."

